

О. А. Шумейко
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри культурології
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЗНАЧЕННЯ МОВИ ДЛЯ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Мова – найважливіший засіб спілкування між людьми, вона безпосередньо пов’язана з мисленням. Мислення не може бути без мови і мови не може бути без мислення. Мова і мислення мають глибоко суспільний характер – не лише за своєю природою, але й за своєю функцією в суспільстві. За допомогою мислення пізнається навколишній світ та усвідомлюються закони природи й суспільства. Пізнавальна діяльність особистості, її мислення можливі лише на підґрунті мовного матеріалу, слів та речень. Кожен момент діяльності обумовлюється думкою і її основним носієм – мовою. Завдяки мові все здобує попередніми поколіннями служить фундаментом для подальшого розвитку особистості і людства в цілому.

Свідомість і самоідентифікація особистості починаються з мови. Мова закладається генетично і є кодом, що зв'язує покоління. Мова визначає національний характер особистості. Самоусвідомлення особистості починається з оволодіння нею рідною мовою. Мислення, а отже і свідомість та самоідентифікація особистості ґрунтуються на основі рідної мови.

Сучасна українська мова є багатовіковим надбанням українського народу, вона створена зусиллями багатьох поколінь. Мова – основний комунікаційний засіб людини, за допомогою мови ми висловлюємо свої думки. Мова, безумовно, здійснює вплив на формування свідомості особистості.

Найхарактернішими рисами, що притаманні людині, є суспільна свідомість, суспільна трудова діяльність і мова. Жодна з цих рис не може існувати без двох інших. Особливо тісний зв'язок між мовою та суспільною свідомістю. Формами, в яких знаходять вираження всі витвори людської свідомості, є мовні знаки слова, словосполучення та речення. Початок формування мови збігається зі становленням людського суспільства, коли виникла потреба щось сказати один одному. Мова виконує три основні функції в людському суспільстві: спілкування, повідомлення та впливу. Щодня ми реалізуємо себе, виявляючи своє ставлення до навколишнього світу, і найповніше, найглибше цей процес виявляється в мовленні під час повсякденного спілкування. Коли особа добре володіє мовою, вона має могутній засіб для впливу на інших членів суспільства. Мова є універсальним засобом вираження внутрішнього світу особистості.

Кожна особистість – це унікальний світ, сфокусований у його свідомості, інтелекті тощо. Чим досконаліше вона володіє мовою, тим виразніше, повніше постає перед іншими членами суспільства як особистість. Мова належить до так званих вторинних систем; вона існує не сама по собі, а в людському суспільстві, похідним від якого вона є. Водночас мова – один із факторів самоорганізації суспільства і невід'ємне ознака таких спільнот як народність, нація. Мова існує у свідомості членів суспільства і реалізується в процесах мовлення.

Мова – це найкращий засіб взаємних стосунків окремих осіб між собою, засіб їх духовного об'єднання і взаємного впливу. Без мови немає народності, рідна мова найкраще відбиває в собі думки й почуття окремої людини, суспільності всього народу. Саме в мові, в її історії, розвитку та становленні позначилися перші ознаки проявів самостійного духовного

життя майбутнього окремого народу. Найголовніші індивідуальні ознаки народу – це його мова, література, мистецтво, усна народна творчість тощо.

Мова – це дзеркало навколишнього світу, яке відображає дійсність створює свою картину світу, специфіку й унікальну для кожної мови, і, відповідно, народу, етнічної групи, мовного колективу, що користується цією мовою як засобом спілкування. Подолання мовного бар'єру недостатньо для забезпечення ефективності спілкування між представниками різних культур, для цього потрібно подолати бар'єр культурний. Існують так звані національно-специфічні компоненти культур, тобто саме те, що і створює проблеми міжкультурної комунікації. У мові зберігаються культурні цінності – у лексиці, в граматиці, в ідіоматиці, у прислів'ях та приказках, у фольклорі, у художній та науковій літературі, у формах письмового й усного мовлення. Саме мова є носієм культури, що передає скарби національної культури. Мова формує особистість людини, носія мови, через нав'язані йому мовою і закладені в мові бачення світу та формування менталітету, ставлення до людей, а саме через культуру народу, що користується цією мовою як засобом спілкування.

Мова не існує поза культурою як соціально успадкованої сукупності практичних навичок та ідей, що характеризують наш спосіб життя. Мова, як один із видів людської діяльності, є складовою частиною культури, обумовленої як сукупність результатів людської діяльності в різних сферах життя людини: духовної, суспільної, виробничої. Однак як форма існування мислення і, головне, як засіб спілкування мова постає в одному ряді з культурою. Мова як могутнє суспільне знаряддя, формуючи людський потік в етнос, утворює націю через збереження і передачу культури, традиції, суспільної свідомості певного мовного колективу.

На сьогодні проблема вільного володіння мовою є особливо актуальною і важливою для саморозвитку конкретної особистості, а саме для тих, хто користується словом як основним інструментом своєї професії, чие мовлення не лише головна зброя у професійній діяльності, але й зразок свідомо чи несвідомо засвоєний, що сприймається оточенням. Останнім часом, коли відбулися значні зміни в умовах функціонування мови, стає актуальною проблема мови як засобу спілкування, мови в її реалізації, проблема культури мовлення у саморозвитку особистості. Чим це викликано? Назвемо особливості, характерні для сучасної української мови к. ХХ – поч. ХХІ ст.ст. : значно збільшився склад учасників масової комунікації (за віком, освітою, службовим становищем, за політичними,

релігійними, партійними і громадськими інтересами); зникла офіційна цензура, через те мовлення стало більш відкритим, довірливим, невимушеним; переважає мовлення спонтанне, заздалегідь не підготовлене. Тому актуальність проблеми мови в саморозвитку особистості є досить високою в наш час.

Відомий вислів Сократа «Заговори, щоб я тебе побачив» свідчить про те, що високий рівень культури мовлення є яскравим свідченням високої загальної культури особистості. Переконливе мовлення – важливий засіб багатоманітного та різноспрямованого впливу на слухача. Правильне, унормоване мовлення може забезпечити швидкість взаєморозуміння між учасниками комунікації. Унормоване володіння мовою – це вільне послуговування усім багатством лексичних засобів; дотримання всіх норм спілкування; використання набутих знань на практиці, доречне поєднання вербальних та невербальних засобів спілкування.

1997 року створено Раду з мовної політики при Президентові України. У підґрунті мовної політики лежить система заходів, спрямованих на регулювання мовних відносин у державі. Мовна політика є складовою національної політики. Національною комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права була розроблена концепція державної мовної політики. Концепція державної мовної політики – це система засадничих нормативних постанов, що базується на компетентному оцінюванні мовної ситуації в державі, регулюючи при цьому суспільні відносини в мовній сфері. У складі Державного комітету України у справах національностей та міграцій створено департамент зі здійснення мовної політики. Це дало позитивний поштовх для формування умов для розвитку української мови як засобу комунікації у країні. Мова є своєрідним живим організмом, який безперервно розвивається.

Мова – це унікальне явище життя і професійної діяльності особистості. Вона чітко визначає її національний характер; інтелектуальні і естетичні інтереси; виявляє ділові якості, свідчить про загальний розвиток особистості.

Отже, знати мову народу, серед якого живеш, – ознака культури та освіченості; знати рідну мову – священний обов'язок; грамотно й етично користуватися мовою фаху – норма професійного буття. Розмовляти нормованою мовою набагато важче ніж спілкуватися сленгом, який ти постійно чуєш у навколишньому лінгвістичному оточенні. Тому вибір мовних засобів насамперед залежить від культури особистості.

Список використаних джерел:

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. – Л. : Світ, 1990.
2. Ковалевська Т. Ю. Основи ефективної комунікації. – Одеса, 2008.
3. Куць О. М. Мовна політика в державотворчих працях України: навч. посіб. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2004.
4. Прадід Ю. Ф. У царині лінгвістики і права. – Сімферополь. : Еліньо, 2006.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Кафедра культурології

ПРОБЛЕМИ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ

Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції
(21 березня 2019 року)

Харків
«Право»
2019

УДК 13:130.1(130.2)+340+37.04+8

П78

Редакційна колегія:

А. П. Гетьман – д. ю. н., професор, проректор з наукової роботи НЮУ ім. Ярослава Мудрого (голова редколегії);

В. О. Лозовой – д. ф. н., професор, завідувач кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого (заступник голови редколегії);

О. В. Прудникова – д. ф. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого;

Л. М. Сідак – к. ф. н., доцент, доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого (секретар редколегії);

Ю. А. Меліхова – к. ю. н., доцент кафедри культурології НЮУ ім. Ярослава Мудрого

Проблеми саморозвитку особистості в сучасному українському соціумі : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (21 берез. 2019 р.) / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2019. – 126 с.

ISBN 978-966-937-656-5

Збірник містить наукові статті й тези наукових доповідей з питань філософської антропології, філософії культури, соціальної філософії, філософії права, психології, педагогіки, культурології та актуальних проблем освіти і виховання в сучасних умовах соціокультурного розвитку.

Для викладачів, докторантів, аспірантів, студентів гуманітарних закладів вищої освіти та вчителів загальноосвітніх шкіл.

УДК 13:130.1(130.2)+340+37.04+8

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2019

© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

ISBN 978-966-937-656-5

Напря́м 5
РОЛЬ МОВИ В САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Берест Т. М., Купрікова Г. В.

ДИСТАНЦІЙНЕ ВИВЧЕННЯ МОВИ ЯК ФОРМА
САМОРОЗВИТКУ ФАХІВЦЯ 107

Лисенко О. А.

МОВНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ
ОСОБИСТОСТІ ЮРИСТА В УМОВАХ СУЧАСНОЇ
ВИЩОЇ ОСВІТИ 109

Пивоваров В. М.

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ
ЯК УМОВА САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ 113

Шумейко О. А.

ЗНАЧЕННЯ МОВИ ДЛЯ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ
В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ 117

Наукове видання

**ПРОБЛЕМИ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ
В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ**

Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції
(21 березня 2019 року)

Видається в авторській редакції

Технічний редактор *А. Т. Гринченко*

Підписано до друку з оригінал-макета 19.03.2019.
Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 7,32. Обл.-вид. арк. 6,68. Вид. № 2150.
Тираж 50 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
вул. Чернишевська, 80а, Харків, 61002, Україна
Контактний тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Татарчук С. І.
Тел. (057) 717-25-44